

УДК 35.073.53:502.131.1.

В. М. Квасова,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-9976-0363>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.15.127

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У ДОСЯГНЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

V. Kvasova,
Postgraduate student,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

THE ROLE OF SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM IN ACHIEVING SUSTAINABLE DEVELOPMENT

У статті розглядається актуальна проблема ролі соціальної відповідальності у системі публічного управління у досягненні сталого розвитку. У роботі детально проаналізовано засоби впровадження соціально відповідальних рішень та практик в системі публічного управління, такі як розробка та реалізація стратегій, створення стимулюючих механізмів та партнерство зі зацікавленими сторонами. Виявлені емпіричні докази підтверджують позитивний вплив соціально відповідальних рішень публічних управлінців на екологічну, соціальну та економічну сфери. Окрему увагу приділено екологічному аспекту соціальної відповідальності: виявлено, що соціально відповідальні рішення та дії публічних управлінців сприяють збереженню природних ресурсів та біорізноманіттю; розглянуто приклади успішної реалізації екологічно орієнтованих стратегій у публічному управлінні, що призводять до поліпшення стану навколишнього середовища та сталого розвитку. Висвітлено соціальний аспект соціальної відповідальності у системі публічного управління: виявлено, що соціально відповідальні рішення сприяють поліпшенню якості життя громадян, забезпеченню соціальної справедливості та "включеності"; проаналізовано позитивні впливи соціально відповідальних практик на рівень освіти, охорони здоров'я, доступ до соціальних послуг та інші аспекти соціального розвитку. Не менш важливим є економічний аспект соціальної відповідальності у системі публічного управління: виявлено вплив соціально відповідальних рішень на сталість економічного зростання, стимулювання інновацій та підвищення конкурентоспроможності; зазначено, що соціально відповідальні дії сприяють розвитку економічних секторів, створенню нових робочих місць та забезпеченню стійкого економічного прогресу. У статті запропоновані рекомендації та пропозиції спрямовані на підвищення ролі соціальної відповідальності в публічному управлінні та досягнення сталого розвитку, шляхом спільних зусиль відповідних суб'єктів.

The article deals with the topical issue of the role of social responsibility in the public administration system for achieving sustainable development. Growing environmental, social and economic challenges require the introduction of new approaches to public administration that will contribute to the sustainable development of society. Social responsibility is becoming a key element of this process, as it is focused on meeting the needs of modern society, preserving natural resources and ensuring social justice. The article analyzes the latest research and publications on the role of social responsibility in public administration and sustainable development. The paper analyzes in detail the means of implementing socially responsible decisions and practices in the public administration system, such as the development and implementation of strategies, the creation of incentive mechanisms and partnership with stakeholders. The identified empirical evidence confirms the positive impact of socially responsible decisions of public managers on the environmental, social and economic spheres. Particular attention is paid to the environmental aspect of social responsibility: it is found that socially responsible decisions and actions of public managers contribute to the conservation of natural resources and biodiversity; examples of successful implementation of environmentally oriented strategies in public administration, which lead to improvement of the environment and sustainable development, are considered. The social aspect of social responsibility in the public administration system is highlighted: it is found that socially responsible decisions contribute to improving the quality of life of citizens,

ensuring social justice and inclusion; the positive impact of socially responsible practices on the level of education, health care, access to social services and other aspects of social development is analyzed. The economic aspect of social responsibility in the public administration system is equally important: the author identifies the impact of socially responsible decisions on the sustainability of economic growth, stimulation of innovation and increase of competitiveness; it is noted that socially responsible actions contribute to the development of economic sectors, creation of new jobs and sustainable economic progress. The article offers recommendations and proposals aimed at enhancing the role of social responsibility in public administration and achieving sustainable development through joint efforts of various actors in society. In the context of this study, promising areas for further theoretical and practical research are indicated.

Ключові слова: екологічний аспект соціальної відповідальності, соціальна політика, економічний аспект соціальної відповідальності, публічне управління, соціальна відповідальність, соціальний аспект соціальної відповідальності, сталий розвиток.

Key words: environmental aspect of social responsibility, social policy, economic aspect of social responsibility, public administration, social responsibility, social aspect of social responsibility, sustainable development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасному світі, де сталий розвиток та збереження природних ресурсів набувають все більшої ваги, роль соціальної відповідальності у системі публічного управління стає надзвичайно актуальною. Соціальна відповідальність охоплює здатність публічних управлінців приймати рішення та здійснювати дії, спрямовані на досягнення сталого розвитку, тобто на задоволення потреб сучасного суспільства, не шкодячи майбутнім поколінням. Оскільки публічне управління впливає на всі сфери життя суспільства, розуміння ролі соціальної відповідальності у цьому контексті є надзвичайно важливим. У даному дослідженні ми розглянемо значення та переваги соціальної відповідальності у системі публічного управління, а також зосередимось на взаємозв'язку між соціальною відповідальністю та досягненням сталого розвитку, зокрема в контексті екологічної, соціальної та економічної сфер.

Проблема, яку у статті націлено розглянути, полягає у визначенні нової ролі соціальної відповідальності в системі публічного управління та її впливу на досягнення сталого розвитку. Зв'язок цієї проблеми з важливими науковими та практичними завданнями полягає в необхідності вирішення сукупності глобальних проблем, таких як соціальна нерівність, виснаження природних ресурсів, зміна клімату та інші виклики, що впливають на сталість та процвітання суспільства. У контексті публічного управління, де владні органи відіграють ключову роль у прийнятті рішень та формуванні політик, важливо розуміти, як соціальна відповідальність може бути впроваджена та належним чином врахована в процесах планування, реалізації та оцінки діяльності публічних управлінців. Такий аналіз має на меті виявлення можливостей для вдосконалення публічного управління шляхом підвищення ролі соціальної відповідальності та сприяння досягненню сталого розвитку, забезпечуючи екологічну стійкість, соціальну справедливість та економічну добробутність.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Соціальна відповідальність відіграє важливу роль у системі публічного управління і має потенціал сприяти

сталому розвитку. Вона ставить перед органами управління вимогу враховувати соціальні, екологічні та економічні аспекти своєї діяльності для досягнення збалансованого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної тематики свідчить про значну актуальність та широкий спектр досліджень у цій галузі. У дослідженні було використано низку джерел, що дають змогу розглянути різні аспекти ролі соціальної відповідальності у системі публічного управління для досягнення сталого розвитку. Зазначимо основні з них.

Стаття Lu J. et al. (2021) [1] зосереджена на оцінці соціальної відповідальності шляхом врахування цілей сталого розвитку. Дослідники використали підхід, який дозволяє оцінити внесок організацій у досягнення цілей сталого розвитку, що допомагає визначити рівень їх соціальної відповідальності.

Монографія "Корпоративна соціально-екологічна відповідальність та партнерство стейкхолдерів задля сталого розвитку" (Макаренко І., 2020) [7] присвячена ролі соціальної відповідальності та партнерства стейкхолдерів у досягненні сталого розвитку. Ця монографія зосереджується на практичних аспектах впровадження соціальної відповідальності та співпраці зі зацікавленими сторонами.

Стаття Васильєвої Н., Васильєвої О. і Приліпко С. (2020) [13] розглядає роль публічного управління в сталому розвитку територій. Автори аналізують, як публічне управління може сприяти впровадженню соціальної відповідальності на рівні територій.

Дослідження Рябіної Н. (2022) [17] акцентує увагу на інтеграції соціального капіталу та соціальної відповідальності в концепції сталого розвитку України. Вона вивчає потенціал соціального капіталу та соціальної відповідальності як інструментів для досягнення сталого розвитку країни.

Колективна монографія Das J., Taneja S. і Arora H. (2021) [18] зосереджена на стратегіях, практиках і бізнес-моделях корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку. Вона надає огляд різних аспектів впровадження соціальної відповідальності в бізнес-середовище.

Стаття Момота С. (2022) [19] розкриває вплив соціальної відповідальності бізнесу на реалізацію прин-

ципів сталого розвитку в регіоні. Автор досліджує, як соціальна відповідальність організацій впливає на досягнення сталого розвитку на регіональному рівні.

Стаття Sheehy B. і Farneti F. (2021) [21] досліджує взаємозв'язок між корпоративною соціальною відповідальністю, сталістю, сталим розвитком та корпоративною сталістю. Робота розглядає різницю між цими концепціями і їх значення для практики організацій.

Стаття Fallah Shayan N. et al. (2022) [23] розглядає цілі сталого розвитку як межі для корпоративної соціальної відповідальності. Автори аналізують, як цілі сталого розвитку можуть використовуватися для спрямування соціальної відповідальності організацій.

Вищенаведені дослідження і публікації підкреслюють важливість соціальної відповідальності у системі публічного управління у досягненні сталого розвитку, однак сучасні виклики та загрози зумовлюють гостру необхідність дослідження ролі соціальної відповідальності у даному аспекті саме з позиції сьогодення.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є дослідження ролі соціальної відповідальності у системі публічного управління та її впливу на досягнення сталого розвитку.

Через аналіз останніх досліджень та публікацій, стаття ставить собі за завдання надати конкретні та обґрунтовані рекомендації та пропозиції для різних суб'єктів публічного управління з метою підвищення ролі соціальної відповідальності та сприяння сталому розвитку. Шляхом розкриття важливості соціальної відповідальності, стаття має за завдання підкреслити необхідність впровадження соціально відповідальних практик у публічному управлінні для покращення якості життя громадян, збереження природних ресурсів та створення справедливого та "включеного" суспільства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сталий розвиток є ключовим поняттям у сучасному світі, яке наголошує на необхідності забезпечення збалансованого розвитку, що задовольняє потреби сьогодення, не втрачаючи зворотного впливу на майбутні покоління. Він передбачає здатність суспільства задовольняти поточні потреби без погіршення умов життя майбутніх поколінь. Під сталим розвитком ми розуміємо концепцію, що передбачає задоволення поточних потреб суспільства, забезпечуючи при цьому збереження та підвищення якості життя майбутніх поколінь; це баланс між економічним розвитком, соціальною справедливістю та збереженням природних ресурсів та екосистем. Визначення сталого розвитку може варіюватися залежно від контексту, але загалом воно охоплює економічний, соціальний та екологічний аспекти. Сталий розвиток базується на впевненості, що економічний розвиток не може бути досягнутий за рахунок нищення навколишнього середовища або на шкоду соціальному благополуччю. Він прагне створити гармонію між потребами людей, захистом природи та забезпеченням справедливості в суспільстві.

Основними складовими сталого розвитку є:

— Економічна стійкість. Це забезпечення економічного зростання та процвітання, збереження ресурсів,

розширення можливостей для підприємництва та зайнятості, створення стабільних та рівних умов для економічного розвитку;

— Соціальна справедливість. Включає забезпечення рівності, доступності та справедливості у розподілі ресурсів, послуг та можливостей. Це враховує потреби та добробут всіх членів суспільства, включаючи найбільш уразливі групи [1, с. 691];

— Екологічна збалансованість. Це збереження природних ресурсів, зменшення негативного впливу на довкілля, підтримка екологічно чистих технологій та практик, збереження біорізноманіття та реструктуризація екологічно неприйнятних діяльностей;

— Культурна різноманітність та спадщина. Збереження та просування різноманітності культур, традицій, мов, цінностей та ідентичностей. Це врахування рольової моделі культурного розвитку в побудові сталого суспільства [2, с. 57].

Ці складові взаємозв'язані та взаємозалежні, і їх вплив на сталий розвиток може бути різноманітним залежно від конкретного контексту та пріоритетів суспільства. У публічному управлінні соціальна відповідальність відіграє важливу роль у реалізації цих складових і досягненні сталого розвитку.

Ключовими принципами, що керують стратегією та практикою досягнення сталого розвитку є принципи сталого розвитку. Вони визначають напрями дій та рекомендації для забезпечення гармонії між економічними, соціальними та екологічними аспектами розвитку. Основними принципами сталого розвитку є такі:

— Інтегративний підхід. Врахування взаємозалежності та взаємозв'язку економічних, соціальних та екологічних аспектів розвитку, а також взаємодії між різними секторами суспільства. Цей принцип покликаний забезпечити комплексний підхід до прийняття рішень, який враховує всі вимоги сталого розвитку [3];

— Довгостроковість. Сталий розвиток покликаний забезпечити збереження ресурсів та задоволення потреб сучасного покоління, не завдаючи шкоди майбутнім поколінням. Принцип довгостроковості передбачає планування та прийняття рішень, що забезпечують економічну та соціальну стабільність протягом тривалого періоду;

— Справедливість. Сталий розвиток прагне досягти справедливого розподілу ресурсів, користі та можливостей між різними групами суспільства та між сучасними та майбутніми поколіннями. Цей принцип включає боротьбу з нерівностями, дискримінацією та включення всіх груп населення у процеси розвитку [4, с. 194];

— Збереження природи та екосистем. Принцип збереження природи передбачає ефективне використання ресурсів, зменшення викидів забруднюючих речовин, охорону біорізноманіття та збереження екологічно вразливих територій. Він наголошує на необхідності збалансованої взаємодії людини з навколишнім середовищем;

— Участь та партнерство. Принцип участі передбачає залучення всіх зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень та розвитку. Це включає громадянське суспільство, бізнес-сектор, громадські організації та державні органи. Забезпечення відкритості, прозорості та взаємодії між різними зацікавленими сторонами сприяє досягненню сталого розвитку [5].

Зазначені принципи становлять основу для реалізації сталого розвитку у системі публічного управління та підкреслюють важливість соціальної відповідальності як ключового чинника у досягненні цієї мети.

Отже, сутність сталого розвитку полягає в забезпеченні поточних потреб суспільства, не приводячи до виснаження або погіршення умов життя майбутніх поколінь. Це концепція, що передбачає гармонійне поєднання економічного, соціального та екологічного розвитку, забезпечуючи довгострокову життєздатність та благополуччя суспільства.

Значний інтерес серед дослідників [6; 7; 13; 19; 21] викликає залежність між соціальною відповідальністю і сталим розвитком, оскільки обидва концепти мають важливе значення для суспільного прогресу. Теоретичні підходи та емпіричні докази підтверджують тісний взаємозв'язок між цими двома концепціями.

Теоретичні підходи до розуміння залежності між соціальною відповідальністю та сталим розвитком базуються на ідеї, що соціально відповідальна поведінка організацій та інституцій має потенціал стимулювати сталий розвиток. Одна з таких теорій — "потрійний державний результат" (Triple Bottom Line) [8] — визначає, що сталий розвиток вимагає балансу між економічною, соціальною та екологічною пропорціями. Цей підхід підкреслює необхідність урахування соціальних аспектів у публічному управлінні для досягнення сталого розвитку.

Емпіричні докази також свідчать про залежність між соціальною відповідальністю та сталим розвитком. Низка досліджень [9; 17; 20] показують, що соціально відповідальні організації, зокрема і публічні установи, мають більшу ймовірність досягнення сталого розвитку. Це може виявлятися через зменшення впливу на довкілля, покращення умов праці, сприяння соціальній справедливості та забезпечення довгострокової економічної стійкості.

Крім того, емпіричні дослідження [10; 14; 18; 22] показують, що соціально відповідальні рішення та дії публічних управлінців можуть мати значний вплив на екологічну, соціальну та економічну сфери. Наприклад, прийняття політик зменшення викидів парникових газів, сприяння соціальній інклюзії та розвитку стійких економічних моделей можуть сприяти сталому розвитку. Емпіричні докази допомагають уточнити і підтвердити теоретичні концепції, а також розкривають практичні аспекти ролі соціальної відповідальності у системі публічного управління для досягнення сталого розвитку.

Враховуючи теоретичні та емпіричні аспекти, дослідження ролі соціальної відповідальності у системі публічного управління у досягненні сталого розвитку виявляється архізнавчим.

Роль соціальної відповідальності в системі публічного управління є надзвичайно важливою для досягнення сталого розвитку. Соціальна відповідальність відображає здатність та бажання публічних управлінців та організацій брати на себе відповідальність за соціальні та екологічні впливи своїх дій і рішень.

У системі публічного управління соціальна відповідальність проявляється у впровадженні політик, програм і процедур, спрямованих на забезпечення рівномірного соціального розвитку, економічної стійкості та охорони довкілля [11, с. 131]. Публічні управлінці мають враховувати потреби та інтереси суспільства в про-

цесі прийняття рішень, розробці стратегій та виконанні своїх обов'язків. Вони повинні сприяти соціальній справедливості, захищати права та інтереси громадян, розвивати інклюзивність та забезпечувати стабільність.

Соціальна відповідальність публічних управлінців також передбачає посилення взаємодії зі суспільством, громадськими організаціями, бізнесом та іншими зацікавленими сторонами. Це сприяє залученню громадськості до прийняття рішень, забезпеченню прозорості та відповідальності в діяльності публічних установ і організацій. Взаємодія з громадськістю також сприяє виявленню соціальних потреб і проблем, адаптації до змін у суспільстві та впровадженню інноваційних підходів [12, с. 67].

Крім того, соціальна відповідальність у публічному управлінні передбачає раціональне використання ресурсів та здійснення ефективного контролю за їхнім використанням. Це означає, що прийняття рішень та розробка політик повинні враховувати економічну ефективність, енергоефективність, зменшення викидів забруднюючих речовин та збереження природних ресурсів [13].

Загалом, роль соціальної відповідальності у системі публічного управління полягає в забезпеченні збалансованого розвитку, де враховуються соціальні, екологічні та економічні аспекти. Це сприяє досягненню сталого розвитку, який передбачає задоволення потреб сучасного покоління, не позбавляючи можливостей задовольняти потреби майбутніх поколінь. Соціальна відповідальність стає фундаментальним принципом публічного управління, спрямованим на стале благополуччя та процвітання суспільства.

Надзвичайно важливим і багатогранним є вплив соціальної відповідальності у системі публічного управління на сталий розвиток. Соціальна відповідальність публічних управлінців та організацій впливає на різні аспекти сталого розвитку, такі як соціальна справедливість, економічна стійкість та екологічна збалансованість.

По-перше, соціальна відповідальність сприяє розвитку соціально справедливого суспільства. Публічні управлінці, керуючи розподілом ресурсів та формулюючи соціальні політики, повинні враховувати потреби та інтереси різних груп населення, особливо уразливих. Шляхом впровадження соціально відповідальних програм і заходів, публічне управління може забезпечити доступ до освіти, охорони здоров'я, житла та інших соціальних послуг, покращити якість життя громадян і зменшити соціальну нерівність [14, с. 519].

По-друге, соціальна відповідальність впливає на економічну стійкість. Публічні управлінці повинні працювати на створення сприятливого підприємницького середовища, залучати інвестиції, розвивати інновації та сприяти підприємницькій активності. Соціально відповідальне публічне управління сприяє створенню робочих місць, підтримці малого та середнього бізнесу, забезпеченню адекватної оплати праці та умов праці. Це сприяє економічному зростанню, стимулює інноваційність та підвищує конкурентоспроможність країни [15, с. 274].

По-третє, соціальна відповідальність публічного управління має прямий вплив на екологічну збалансованість та збереження природних ресурсів. Соціально

відповідальні публічні управлінці повинні враховувати екологічні аспекти при прийнятті рішень та розробці політик. Це може включати стимулювання використання відновлювальних джерел енергії, зменшення викидів забруднюючих речовин, ефективне використання ресурсів та заохочення екологічно відповідальних практик у суспільстві [16].

Загалом, соціальна відповідальність у системі публічного управління впливає на сталий розвиток, створюючи баланс між соціальними, економічними та екологічними аспектами. Це забезпечує здатність суспільства задовольняти потреби сучасного покоління, не позбавляючи можливостей майбутніх поколінь комфортно жити на цій планеті.

Ключовим для розуміння ролі соціальної відповідальності у системі публічного управління у досягненні сталого розвитку є аналіз впливу соціально відповідальних рішень та дій публічних управлінців на екологічну, соціальну та економічну сфери. У даному контексті розглянемо кожну з сфер:

— Екологічна сфера. Соціально відповідальні рішення та дії публічних управлінців мають значний вплив на охорону навколишнього середовища та збереження екологічної рівноваги. Публічне управління може приймати політики, спрямовані на зменшення викидів шкідливих речовин, підтримку використання відновлювальних джерел енергії, захист біорізноманіття та створення екологічно чистих інфраструктурних проєктів. Ці рішення сприяють сталому використанню ресурсів, збереженню природних екосистем та зменшенню негативного впливу на довкілля [17];

— Соціальна сфера. Соціально відповідальні рішення та дії публічних управлінців впливають на соціальний прогрес та покращення якості життя громадян. Публічне управління може забезпечувати доступ до освіти, охорони здоров'я, соціальних послуг та житла. Воно також може сприяти рівноправ'ю, боротьбі з дискримінацією, забезпеченню рівних можливостей та підтримці вразливих груп населення. Соціально відповідальні рішення публічних управлінців сприяють соціальній справедливості, зростанню якості життя та забезпеченню стабільності в суспільстві [18];

— Економічна сфера. Соціальна відповідальність у публічному управлінні також має велике значення для економічного розвитку. Публічні управлінці можуть сприяти розвитку підприємництва, створенню робочих місць, підтримці інновацій та розвитку стійкого економічного середовища. Вони також можуть встановлювати правила та норми, спрямовані на боротьбу з корупцією, забезпечення прозорості та відповідальності в економічному секторі. Це сприяє сталому економічному зростанню, залученню інвестицій та підвищенню довіри до бізнес-середовища [19].

Отже, соціальна відповідальність у системі публічного управління має значний вплив на екологічну, соціальну та економічну сфери. Шляхом прийняття соціально відповідальних рішень та реалізації відповідних дій, публічні управлінці сприяють досягненню сталого розвитку, збалансованого з урахуванням потреб сьогодення та майбутніх поколінь.

У контексті дослідження впливу соціальної відповідальності у системі публічного управління на сталий

розвиток розглянемо більш детально три головні вищезазначені аспекти: екологічний, соціальний, економічний.

Екологічний аспект грає ключову роль у впливі соціальної відповідальності у системі публічного управління на сталий розвиток. Збереження природних ресурсів та біорізноманіття є фундаментальними складовими для досягнення сталого розвитку та забезпечення благополуччя сучасного суспільства та майбутніх поколінь.

Соціальна відповідальність у системі публічного управління передбачає прийняття стратегічних рішень та реалізацію конкретних заходів, спрямованих на ефективне використання природних ресурсів. Це охоплює такі сфери, як енергетика, водопостачання, лісове господарство, ґрунтове використання та інші. Наприклад, публічне управління може сприяти стимулюванню використання відновлювальних джерел енергії, енергоефективних технологій та екологічно чистих виробництв. Це сприяє мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище, збереженню природних ресурсів та зменшенню викидів шкідливих речовин [20, с. 189].

Окрім того, соціально відповідальні дії публічних управлінців спрямовані на збереження біорізноманіття, яке є важливою складовою екологічної рівноваги. Публічне управління може встановлювати політики та нормативи, спрямовані на охорону та відтворення природних екосистем, резерватів та видового різноманіття. Це включає зонування територій, створення національних парків та заповідників, регулювання вирубування лісів, захист водних басейнів та інших природних ресурсів.

Таким чином, соціальна відповідальність у системі публічного управління має суттєвий вплив на збереження природних ресурсів та біорізноманіття. Це сприяє сталому розвитку, забезпечує екологічну стійкість та покращує якість життя суспільства в цілому. Ефективне планування, регулювання та контроль соціально відповідальних рішень та дій публічних управлінців є важливими чинниками для досягнення екологічної сталості та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Соціальний аспект впливу соціальної відповідальності у системі публічного управління на сталий розвиток охоплює поліпшення якості життя, соціальну справедливість та "включеність". Ці аспекти є важливими для створення справедливого та рівноправного суспільства, де кожна людина має можливість реалізувати свій потенціал [24].

Соціальна відповідальність публічних управлінців передбачає урахування потреб та інтересів різних соціальних груп, зокрема вразливих категорій населення, і забезпечення рівних можливостей для всіх. Це охоплює такі аспекти, як доступ до освіти, охорони здоров'я, житла, працевлаштування, соціального захисту та інших соціальних послуг. Соціально відповідальні рішення публічних управлінців спрямовані на забезпечення соціальної справедливості та врегулювання соціальних нерівностей.

Крім того, соціальна відповідальність у системі публічного управління передбачає принцип "включеності". Це означає залучення громадськості до прийняття рішень та формування політик, що стосуються соціальних питань. Публічні управлінці повинні забезпечувати можливість громадської участі, діалогу та співпраці з

громадськості, представниками громадських організацій, для забезпечення впливу громадян на процеси публічного прийняття рішень [21].

Таким чином, соціальна відповідальність у системі публічного управління сприяє поліпшенню якості життя, соціальній справедливості та "включеності". Вона спрямована на забезпечення рівних можливостей для всіх громадян і формування справедливого та гуманного суспільства.

Економічний аспект впливу соціальної відповідальності у системі публічного управління на сталий розвиток охоплює такі основні важливі аспекти, як сталість економічного зростання, інновації та конкурентоспроможність.

Соціальна відповідальність публічних управлінців передбачає розвиток економіки, який забезпечує стаке економічне зростання. Це означає, що прийняті рішення та стратегії публічного управління спрямовані на збереження економічної стабільності, запобігання економічним кризам та забезпечення сталого підвищення рівня життя громадян. Відповідальні публічні управлінці стимулюють економічний розвиток, сприяють підтримці підприємництва, залучають інвестиції та стимулюють торгівлю, що сприяє стабільності та зростанню економіки [22].

Крім того, соціальна відповідальність у системі публічного управління сприяє інноваціям. Публічні управлінці забезпечують підтримку і стимулювання інноваційних проєктів, досліджень та розвитку новітніх технологій. Це сприяє створенню нових можливостей для розвитку бізнесу, покращенню якості продукції та послуг, зниженню негативного впливу на довкілля, а також стимулює створення нових робочих місць [25].

Конкурентоспроможність є ще одним важливим аспектом економічного впливу соціальної відповідальності у системі публічного управління. Соціально відповідальні рішення та дії публічних управлінців сприяють підвищенню конкурентоспроможності країни або регіону. Це досягається за допомогою сприяння підприємству, підтримки інновацій та розвитку людського потенціалу. Конкурентоспроможність сприяє ефективному використанню ресурсів, залученню іноземних інвестицій, розвитку експорту та зміцненню позицій на міжнародних ринках [23].

Таким чином, соціальна відповідальність у системі публічного управління впливає на економічний аспект сталого розвитку шляхом забезпечення сталого економічного зростання, сприяння інноваціям та підвищення конкурентоспроможності. Це робить систему публічного управління більш ефективною та гармонійною, спри-

Таблиця 1. Роль соціальної відповідальності у системі публічного управління у досягненні сталого розвитку

Аспекти сталого розвитку	Основні проблеми і виклики	Роль соціальної відповідальності у публічному управлінні	Приклади ініціатив та заходів
<i>Екологічний аспект</i>	- Забруднення навколишнього середовища; - Виснаження природних ресурсів; - Зникнення видів; - Глобальні зміни клімату.	- Розвиток та підтримка екологічно чистих технологій; - Збереження та відновлення лісів, водних ресурсів, біорізноманіття; - Програми зменшення викидів парникових газів; - Захист природних територій та охорона дикої природи.	- Впровадження енергоефективних технологій у виробництво; - Проведення екологічних акцій та суботників; - Програми відновлення річок та озер; - Запровадження екологічних сертифікатів для підприємств.
<i>Соціальний аспект</i>	- Бідність та нерівність; - Відсутність доступу до освіти та охорони здоров'я; - Соціальна виключеність; - Нестабільність соціального середовища.	- Забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я, соціальних послуг; - Забезпечення рівних можливостей для всіх груп населення; - Підтримка ініціатив, спрямованих на соціальну справедливість та включеність.	- Програми соціальної підтримки; - Реалізація проєктів розвитку освіти та медицини; - Програми підтримки молоді та малозахищених верств населення; - Програми соціальної адаптації та реінтеграції.
<i>Економічний аспект</i>	- Нестабільність економіки; - Нерівномірний розподіл багатства; - Недостатня інвестиційна привабливість; - Високий рівень безробіття.	- Стимулювання і підтримка інноваційного підприємництва; - Розвиток інфраструктури; - Залучення іноземних інвестицій; - Розробка і реалізація стратегій сталого економічного зростання.	- Фінансова підтримка стартапів та інноваційних підприємств; - Реконструкція та розвиток транспортної і енергетичної інфраструктури; - Привабливість інвестиційних проєктів; - Програми зайнятості та розвитку робочих місць.

Джерело: складено автором.

ючи досягненню сталого розвитку на різних рівнях — локальному, регіональному та глобальному.

На основі вищенаведеного, сформуємо таблицю, яка ілюструє роль соціальної відповідальності у системі публічного управління у досягненні сталого розвитку, розкриваючи основні проблеми та виклики в кожному аспекті сталого розвитку, роль соціальної відповідальності в публічному управлінні та приклади конкретних ініціатив та заходів для кожного аспекту (табл. 1).

Запропонована нами таблиця відображає взаємозв'язок між соціальною відповідальністю та сталим розвитком в контексті екологічного, соціального та економічного аспектів. Кожен аспект сталого розвитку має свої основні проблеми і виклики, які потребують уваги та вирішення.

В першому стовпчику таблиці наведені аспекти сталого розвитку: екологічний, соціальний та економічний. Другий стовпчик вказує основні проблеми і виклики, пов'язані з кожним аспектом. Наприклад, в економічному аспекті можуть існувати проблеми нерівномірного розподілу багатства або недостатньої інвестиційної привабливості.

Третій стовпчик розкриває роль соціальної відповідальності в системі публічного управління для досягнення сталого розвитку. Для кожного аспекту наведені конкретні способи, якими публічне управління може сприяти сталому розвитку через соціальну відповідальність. Наприклад, в економічному аспекті розглядаються

Таблиця 2. Рекомендації та пропозиції суб'єктам соціальної відповідальності

Суб'єкт	Рекомендації та пропозиції
Уряд	1. Забезпечити впровадження строгих екологічних стандартів і нормативів у законодавство та контролювати їх дотримання. 2. Розробити та впровадити програми соціального партнерства з бізнесом та неприбутковим сектором для спільного здійснення соціальних та екологічних ініціатив. 3. Запровадити прозорість та відкритість у процесі прийняття рішень, залучення громадськості та стейкхолдерів для більшої «включеності». 4. Сприяти розвитку зелених технологій та інновацій в економіці, стимулювати економічну сталість та конкурентоспроможність.
Бізнес-сектор	1. Впроваджувати внутрішні стандарти корпоративної соціальної відповідальності та етичні принципи. 2. Забезпечувати екологічну сталість виробництва, зменшувати вплив на навколишнє середовище та працювати над енергоефективністю. 3. Співпрацювати з урядом та неприбутковим сектором для спільного розвитку проєктів, спрямованих на соціальну справедливість та «включеність». 4. Інвестувати в дослідження та розробки зелених технологій, сприяти інноваціям та створенню зелених робочих місць.
Громадськість	1. Активно брати участь у громадському діалозі та консультаціях з публічними управліннями та бізнесом. 2. Вимагати відкритості, прозорості та відповідальності в управлінні ресурсами та реалізації проєктів. 3. Формувати та підтримувати спільні ініціативи з розвитку громади та покращення якості життя. 4. Підтримувати та сприяти розвитку незалежних громадських організацій та ініціатив з питань сталого розвитку.
Неприбутковий сектор	1. Розробити та реалізувати програми соціальної відповідальності, спрямовані на покращення благополуччя та якості життя громадян. 2. Підтримувати та співпрацювати з урядом, бізнесом та громадськістю для спільного досягнення цілей сталого розвитку. 3. Залучати громадськість до власних ініціатив та впливати на процеси прийняття рішень у публічному управлінні. 4. Впроваджувати ефективні механізми моніторингу та оцінки впливу своїх проєктів на сталий розвиток.

Джерело: складено автором.

ініціативи, що сприяють інноваційному підприємству, розвитку інфраструктури та залученню іноземних інвестицій.

Четвертий стовпчик містить приклади ініціатив та заходів, які можуть бути вжиті для реалізації соціальної відповідальності у публічному управлінні для кожного аспекту. Наприклад, це можуть бути програми соціальної підтримки, розвитку освіти та медицини, захисту природних територій тощо.

Отже, складена нами таблиця допомагає зрозуміти, як соціальна відповідальність у системі публічного управління може сприяти сталому розвитку, забезпечуючи збалансований підхід до економічних, екологічних та соціальних питань. Вона слугує своєрідним дорожказом для урядових органів та публічних управлінців, які прагнуть підвищити ефективність своїх дій у досягненні сталого розвитку через соціальну відповідальність.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Соціальна відповідальність у публічному управлінні відіграє надзвичайно важливу роль у досягненні сталого розвитку. Вона є ключовим принципом, що дозволяє забезпечити гармонійне злагодження екологічних, со-

ціальних та економічних аспектів розвитку. Виконання соціальної відповідальності сприяє покращенню якості життя громадян, створює умови для стійкого економічного зростання, збереження природних ресурсів та біорізноманіття.

Одним з ключових аспектів важливості соціальної відповідальності є поліпшення якості життя населення. Публічне управління, зосереджуючись на соціально відповідальних рішеннях, може сприяти забезпеченню доступу до основних соціальних послуг, таких як освіта, охорона здоров'я, житло, соціальний захист тощо. Це стимулює зростання рівня життя населення, зменшує соціальну нерівність і сприяє створенню справедливого та "включеного" суспільства.

Крім того, соціальна відповідальність у публічному управлінні має прямий вплив на сталість економічного зростання. Заохочення інновацій, підтримка підприємництва та розвиток інфраструктури допомагають у створенні сприятливого економічного середовища. Соціально відповідальні рішення публічних управлінців спрямовані на забезпечення сталості економічного зростання, збереження робочих місць та підтримку підприємств, що працюють в межах екологічних та соціальних норм.

Крім того, соціальна відповідальність у публічному управлінні відіграє важливу роль у збереженні природних ресурсів та біорізноманіття. Застосування екологічно відповідальних практик, зменшення викидів та забруднення навколишнього середовища, підтримка відновлюваних джерел енергії та енергоефек-

тивність — все це впливає на збереження природних ресурсів та збалансоване використання екосистем. Публічні управлінці, дотримуючись принципів соціальної відповідальності, можуть сприяти збереженню біорізноманіття та створенню стійких екологічних систем для майбутніх поколінь.

Таким чином, соціальна відповідальність у системі публічного управління має велике значення для досягнення сталого розвитку. Вона сприяє поліпшенню якості життя, сталому економічному зростанню, збереженню природних ресурсів та біорізноманіття. Забезпечення соціально відповідальних рішень і дій у публічному управлінні є необхідною умовою для створення справедливого та стійкого суспільства.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства важливого значення набуває необхідність надання конкретних рекомендацій та пропозицій для відповідних суб'єктів щодо підвищення ролі соціальної відповідальності в системі публічного управління у досягненні сталого розвитку. Рекомендації та пропозиції надають конкретні напрями діяльності і вказують на необхідність залучення різних сторін до виконання своєї соціальної відповідальності; вони базуються на теоретичних підходах, емпіричних доказах та кращих практиках, що доводять їх ефективність та обґрунтованість; вони враховують специфіку публічного управління, потенціал

різних суб'єктів і вимоги сталого розвитку. Отже, конкретні і обґрунтовані рекомендації та пропозиції є необхідним інструментом для забезпечення активної участі різних суб'єктів у досягненні сталого розвитку та підвищення ролі соціальної відповідальності у системі публічного управління. Вони сприяють ефективній координації дій, розподілу ресурсів та впровадженню інноваційних підходів, що сприяють досягненню сталого розвитку.

Надамо у вигляді таблиці 2 рекомендації та пропозиції для основних відповідних суб'єктів з метою підвищення ролі соціальної відповідальності у системі публічного управління для досягнення сталого розвитку. Кожна рекомендація та пропозиція має свою обґрунтовану підставу і спрямована на покращення певних аспектів сталого розвитку, таких як екологічний, соціальний та економічний аспекти. Впровадження цих рекомендацій вимагатиме спільних зусиль та співпраці між усіма зацікавленими сторонами з метою створення більш стійкого та справедливого суспільства.

Складена нами таблиця містить конкретні рекомендації та пропозиції для різних суб'єктів щодо підвищення ролі соціальної відповідальності у системі публічного управління для досягнення сталого розвитку. Кожен із основних суб'єктів (уряд, бізнес-сектор, громадськість, неприбутковий сектор) має свою відповідальність та може зробити вагомий внесок у стале та ефективне управління.

Урядові рекомендується прийняти стратегічні рішення та політичні курси, спрямовані на підтримку сталого розвитку. Це включає розробку та впровадження соціально відповідальних політик, забезпечення екологічної ефективності управлінських рішень, створення механізмів моніторингу та оцінки впливу рішень на сталий розвиток.

Бізнес-сектору рекомендується брати на себе відповідальність за свою діяльність та вплив на соціальні та екологічні аспекти. Це може включати прийняття етичних принципів, створення сталісних практик управління, розвиток інноваційних рішень та залучення до співпраці з урядом та громадськістю.

Громадськість має можливість активно впливати на процеси публічного управління. Вона може вимагати та підтримувати більш прозоре та відповідальне управління, брати участь у прийнятті рішень, сприяти розвитку громадських організацій та ініціатив з питань сталого розвитку.

Неприбутковому сектору рекомендується створювати та реалізовувати проєкти, спрямовані на соціальний розвиток та збереження природних ресурсів. Це може включати освітні програми, сприяння соціальному підприємництву, розробку та реалізацію екологічних ініціатив тощо.

Запропоновані рекомендації та пропозиції спрямовані на підвищення ролі соціальної відповідальності в публічному управлінні та досягнення сталого розвитку, шляхом спільних зусиль різних суб'єктів суспільства.

Особливого значення у досягненні сталого розвитку набуває роль соціальної відповідальності у системі публічного управління у контексті сучасного російсько-українського протистояння, яке призвело до серйозної дестабілізації України, втрати життів, руйнування інфра-

структури та соціального забезпечення. У такому складному контексті, соціальна відповідальність відіграє ключову роль у забезпеченні підтримки постраждалих та відновленні українського суспільства. Публічні управлінці повинні виявити відповідальність, ефективно використовувати ресурси та координувати дії для підтримки тих, хто потерпає від даного протистояння, а також для відновлення економіки та соціального благополуччя. Соціальна відповідальність у системі публічного управління стає механізмом для покращення якості життя громадян, забезпечення соціальної справедливості та сталого розвитку на довгостроковій основі.

Дослідження ролі соціальної відповідальності у системі публічного управління для досягнення сталого розвитку є актуальною і перспективною темою, яка вимагає подальшого вивчення і розвитку. Наведемо низу перспективних напрямів для подальших наукових досліджень:

— Вплив соціальної відповідальності на ефективність публічного управління. У даному аспекті можливо дослідити, як впровадження соціальної відповідальності в роботу державних органів впливає на їхню ефективність у досягненні сталого розвитку. Важливо вивчити, які практики та інструменти соціальної відповідальності можуть покращити якість сучасного публічного управління і сприяти сталому розвитку;

— Роль партнерства та співробітництва. Варто дослідити роль партнерства та співробітництва між урядовими органами, бізнесом, громадськістю та іншими зацікавленими сторонами у впровадженні соціальної відповідальності в систему публічного управління. Важливо визначити ефективні моделі партнерства та актуальні засоби залучення громадськості для спільного досягнення сталого розвитку;

— Оцінка впливу соціальної відповідальності. Подальші дослідження можуть бути зосереджені на розробці методик та інструментів для оцінки впливу соціальної відповідальності в системі публічного управління на сталий розвиток. Це може включати розробку ключових показників ефективності, створення моделей оцінки та методів збору даних для оцінки соціального впливу діяльності публічних органів;

— Сприяння інноваційному розвитку. Дослідження можуть підіймати питання відносно того, як соціальна відповідальність впливає на стимулювання інноваційного розвитку в публічному управлінні. Це може включати дослідження ролі інноваційних методів, технологій та підходів у вирішенні суспільних проблем і досягненні сталого розвитку;

— Країнознавчі аналізи. Вивчення ролі соціальної відповідальності у системі публічного управління для сталого розвитку в різних країнах може допомогти виявити різноманітність підходів, кращі практики та взаємозв'язок між національними контекстами та результатами. Споріднені країнознавчі дослідження можуть надати цінні висновки для формулювання рекомендацій та стратегій впровадження соціальної відповідальності в публічне управління.

Подальше дослідження означених аспектів допоможе розширити розуміння ролі соціальної відповідальності в системі публічного управління і розвинути ефективні підходи та стратегії для досягнення сталого розвитку.

Література:

1. Lu, J., Liang, M., Zhang, C., Rong, D., Guan, H., Mazeikaite, K., & Streimikis, J. (2021). Assessment of corporate social responsibility by addressing sustainable development goals. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 28 (2), 686–703. <https://doi.org/10.1002/csr.2081>
2. Обушна Н. Публічне управління як нова модель організації державного управління в Україні: теоретичний аспект. Ефективність державного управління. 2015. Вип. 44. С. 53—63.
3. Баюра Д., Червіна, Ю. Соціальна відповідальність як елемент сталого розвитку інтегрованих структур. Теоретичні та прикладні питання економіки. 2013. Вип. 28. Т. 1. С. 151—157.
4. Heikkurinen, P., & Bonnedahl, K. (2013). Corporate responsibility for sustainable development: a review and conceptual comparison of market- and stakeholder-oriented strategies. *Journal of Cleaner Production*, 43, 191–198. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2012.12.021>
5. Бакуменко В., Попов С. Парадигма інноваційного розвитку суспільства: сучасні концепції реформування публічного управління. Ефективність державного управління. 2015. Вип. 43. С. 21—28.
6. Ворончак І. Ієрархічні рівні соціальної відповідальності бізнесу: сутність та особливості управління. Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. 2012. Сер.: Економіка і менеджмент. Вип. 2 (12). С. 190—202.
7. Корпоративна соціально-екологічна відповідальність та партнерство стейкхолдерів задля сталого розвитку: монографія / за заг. ред. І. О. Макаренко. Суми: Сумський державний університет. 2020. 260 с.
8. Safonchuk, O. & Vitman, K. (2019). Prospects of Corporate Social Responsibility Development in the EU in Sustainable Development. *Baltic Journal of Economic Studies*, 5 (4). Baltija Publishing. P. 212—220.
9. Колянко О. Розвиток публічного адміністрування на засадах менеджменту. Підприємство і торгівля. 2019. Вип. 24. С. 103—107. <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2019-24-15>
10. Дацій Н. Роль міжнародних стандартів у процесі розвитку та оптимізації інституту корпоративного управління. Вісник Академії митної служби України. Сер.: Державне управління. 2011. № 1. С. 25—31.
11. Albareda, L., Lozano, J., Tencati, A., Perrini, F., & Midttun, A. (2009). The role of government in corporate social responsibility. *Ethical Prospects: Economy, Society, and Environment*, 103–149. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-9821-5_6
12. Гудзинський С. Соціальна відповідальність бізнесу: її сутність та роль в регулюванні зайнятості. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2013. № 2. С. 63—72.
13. Васильєва Н., Васильєва О., Приліпко С. Публічне управління сталим розвитком територій. Збірник наукових праць ЛОГОС. 2020. № 2. С. 12—14. <https://doi.org/10.36074/24.04.2020.v2.03>
14. Yu, Y., Osei-Kyei, R., Chan, A. P. C., Chen, C., & Martek, I. (2018). Review of social responsibility factors for sustainable development in public-private partnerships. *Sustainable development*, 26 (6), 515—524. <https://doi.org/10.1002/sd.1737>
15. Bendell, J., Miller, A., & Wortmann, K. (2011). Public policies for scaling corporate responsibility standards: Expanding collaborative governance for sustainable development. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 2 (2), 263—293. <https://doi.org/10.1108/20408021111185411>
16. Рижко А. Соціальна відповідальність в муніципальному управлінні: сучасні глобальні тенденції та виклики щодо розвитку. Актуальні проблеми державного управління. 2013. № 2. С. 180—184.
17. Рябініна Н. (2022). Інтродукція соціального капіталу та соціальної відповідальності в концепції сталого розвитку України. In *Selected papers of the IV International Conference on European Dimensions of Sustainable Development*, October 20–21, 2021. Kyiv: NUFT, 2022. 177 p.
18. Das, J., Taneja, S., & Arora, H. (Eds.). (2021). *Corporate social responsibility and sustainable development: Strategies, practices and business models*. Taylor & Francis.
19. Момот С. Вплив соціальної відповідальності бізнесу на реалізацію принципів сталого розвитку в регіоні. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2022. Вип. 64. С. 27—36. <https://doi.org/10.24025/2306-4420.64.2022.255775>
20. Рудакевич М. Корпоративна соціальна відповідальність та корпоративне громадянство в сучасній державі: моральні засади та розвиток. Актуальні проблеми публічного управління та адміністрування: Колективна монографія. Т.: ФОП Паляниця В. А. С. 180—212.
21. Ільченко-Сюйва Л., Слюсарчук О. Соціально відповідальна інвестиційна діяльність як чинник сталого розвитку. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 10. С. 109—114. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.10.109>
22. Sheehy B., & Farneti F. (2021). Corporate Social Responsibility, Sustainability, Sustainable Development and Corporate Sustainability: What Is the Difference, and Does It Matter? *Sustainability*. 13 (11): 5965. <https://doi.org/10.3390/su13115965>
23. Fallah Shayan, N., Mohabbati-Kalejahi, N., Alavi, S., & Zahed, M. (2022). Sustainable development goals (SDGs) as a framework for corporate social responsibility (CSR). *Sustainability*, 14 (3), 1222. <https://doi.org/10.3390/su14031222>
24. Beglytsia, V., Antonova, L., Kozlova, L., Datsii, O., & Datsii, N. (2021). System of concepts communications of state institutions and society as the basis of national security and socio-economic stability. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 3 (38), 549—556. <http://fkd1.ubs.edu.ua/article/view/237487>
25. Popova, O., Koval, V., Antonova, L., & Orel, A. (2019). Corporate social responsibility of agricultural enterprises according to their economic status. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 41(2), 277—289. <https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/art>

References:

1. Lu, J., Liang, M., Zhang, C., Rong, D., Guan, H., Mazeikaite, K., & Streimikis, J. (2021), "Assessment of corporate social responsibility by addressing sustainable

development goals", *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, vol. 28 (2), pp. 686—703. <https://doi.org/10.1002/csr.2081>

2. Obushna, N. (2015), "Public administration as a new model of state administration organization in Ukraine: Theoretical aspect", *Efficiency of public administration*, vol. 44, pp. 53—63.

3. Bayura, D., & Chervina, Y. (2013), "Social responsibility as an element of sustainable development of integrated structures", *Theoretical and applied issues of economics*, vol. 28 (1), pp. 151—157.

4. Heikkurinen, P., & Bonnedahl, K. (2013), "Corporate responsibility for sustainable development: a review and conceptual comparison of market-and stakeholder-oriented strategies", *Journal of Cleaner Production*, vol. 43, pp. 191—198. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2012.12.021>

5. Bakumenko, V., & Popov, S. (2015), "The paradigm of innovative development of society: Modern concepts of public administration reform", *Efficiency of public administration*, vol. 43, pp. 21—28.

6. Voronchak, I. (2012), "Hierarchical levels of social responsibility of business: Essence and features of management", *Bulletin of the Eastern European University of Economics and Management*, vol. 2 (12), pp. 190—202.

7. Makarenko, I. (Ed.). (2020), *Korporatyvna sotsial'no-ekolohichna vidpovidal'nist' ta partnerstvo stejkkholderiv zadlia staloho rozvytku [Corporate social and environmental responsibility and stakeholder partnership for sustainable development]*, Sumy State University, Sumy, Ukraine.

8. Safonchuk, O., & Vitman, K. (2019), "Prospects of corporate social responsibility development in the EU in sustainable development", *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 5 (4), pp. 212—220.

9. Kolyanko, O. (2019), "Development of public administration on the basis of management", *Entrepreneurship and trade*, vol. 24, pp. 103—107. <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2019-24-15>

10. Datsiy, N. (2011), "The role of international standards in the process of development and optimization of the corporate governance institute", *Bulletin of the Academy of Customs Service of Ukraine*, vol. 1, pp. 25—31.

11. Albareda, L., Lozano, J., Tencati, A., Perrini, F., & Midttun, A. (2009), "The role of government in corporate social responsibility", *Ethical Prospects: Economy, Society, and Environment*, pp. 103—149. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-9821-5_6

12. Gudzinsky, S. (2013), "Social responsibility of business: Its essence and role in regulating employment", *Collection of scientific works of Tavria State Agrotechnological University (economic sciences)*, vol. 2, pp. 63—72.

13. Vasylieva, N., Vasylieva, O., & Prilipko, S. (2020), "Public administration of sustainable development of territories", *Collection of scientific works АГОС*, vol. 2, pp. 12—14. <https://doi.org/10.36074/24.04.2020.v2.03>

14. Yu, Y., Osei-Kyei, R., Chan, A. P. C., Chen, C., & Martek, I. (2018), "Review of social responsibility factors for sustainable development in public-private partnerships", *Sustainable development*, vol. 26 (6), pp. 515—524. <https://doi.org/10.1002/sd.1737>

15. Bendell, J., Miller, A., & Wortmann, K. (2011), "Public policies for scaling corporate responsibility standards: Expanding collaborative governance for sustainable development", *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, vol. 2 (2), pp. 263—293. <https://doi.org/10.1108/20408021111185411>

16. Ryzhko, A. (2013), "Social responsibility in municipal management: Current global trends and challenges for development", *Actual problems of public administration*, vol. 2, pp. 180—184.

17. Ryabinina, N. (2022), "Introduction of social capital and social responsibility in the concept of sustainable development of Ukraine", In *Selected papers of the IV International Conference on European Dimensions of Sustainable Development*, NUFT, Kyiv, Ukraine, October 20—21.

18. Das, J., Taneja, S., & Arora, H. (2021), *Corporate social responsibility and sustainable development: Strategies, practices and business models*, Taylor & Francis, Abingdon-on-Thames, United Kingdom.

19. Momot, S. (2022), "The impact of corporate social responsibility on the implementation of sustainable development principles in the region", *Collection of scientific works of Cherkasy State Technological University*, vol. 64, pp. 27—36. <https://doi.org/10.24025/2306-4420.64.2022.255775>

20. Rudakevich, M. (2020), "Corporate social responsibility and corporate citizenship in the modern state: Moral principles and development", *Aktual'ni problemy publichnoho upravlinnia ta administruvannia [Actual problems of public administration and administration]*, FOP Palyanitsa V. A, Ternopil', Ukraine, pp. 180—212.

21. Ilchenko-Syuiya, L., & Slyusarchuk, O. (2019), "Socially responsible investment activity as a factor of sustainable development", *Investments: Practice and experience*, vol. 10, pp. 109—114. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.10.109>

22. Sheehy B., & Farneti F. (2021), "Corporate Social Responsibility, Sustainability, Sustainable Development and Corporate Sustainability: What Is the Difference, and Does It Matter?", *Sustainability*, vol. 13 (11): 5965. <https://doi.org/10.3390/su13115965>

23. Fallah Shayan, N., Mohabbati-Kalejahi, N., Alavi, S., & Zahed, M. (2022), "Sustainable development goals (SDGs) as a framework for corporate social responsibility (CSR)", *Sustainability*, vol. 14 (3), 1222. <https://doi.org/10.3390/su14031222>

24. Beglytsia, V., Antonova, L., Kozlova, L., Datsii, O., & Datsii, N. (2021), "System of concepts communications of state institutions and society as the basis of national security and socio-economic stability", *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, vol. 3 (38), pp. 549—556, available at: <http://fkd1.ubs.edu.ua/article/view/237487> (Accessed 10 July 2023).

25. Popova, O., Koval, V., Antonova, L., & Orel, A. (2019), "Corporate social responsibility of agricultural enterprises according to their economic status", *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, vol. 41 (2), pp. 277—289, available at: <https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/article/view/313> (Accessed 10 July 2023).

Стаття надійшла до редакції 15.07.2023 р.